

عنوان : بررسی آسیبهای اجتماعی ، زیست محیطی و کالبدی محله مسگرآباد

تهیه کننده : لیلیا محمدپور

پژوهشگر و مددکار اجتماعی

معرفی محله ده مسگرآباد

محله مسگرآباد در جنوبی ترین نقطه شرق تهران در منطقه 15 قرار دارد. سه طرف توسط کوه محصور و تنها از سمت غرب راه ارتباطی دارد. از طریق بزرگراه های خاوران و افسریه به مناطق دیگر دسترسی سریع دارد. با حدود 35 تا 40 هکتار مساحت و ارتفاع متوسط 1292 مترمنطقه ای دارای فراز و نشیب فراوان است. این محله همجوار شهرک مسعودیه با چیزی حدود 3 کیلومتر فاصله می باشد. و از سمت غرب به کوههایی منتهی می شود که به جاده خاوران و بی بی شهربانو ختم می شود. از مرکز تهران تا مسگرآباد حدودا 30 کیلومتر فاصله می باشد. جنوب مسگرآباد را به شریف آباد و شرق آن را نیز به نام قاسم آباد معروف می باشد این محله قبلا روستا یا ده بوده است.

از سال 1393 روستای مسگرآباد توسط شهرداری منطقه 15 به عنوان محله شناخته شده است و جز تهران به حساب می آید. به دلیل وجود کارگاه ها و واحدهای تجاری و تولیدی صنعتی آن رانمی توان در تعریف ده گنجانید و الزاما نقشه ی جدید شهرداری "شهرک صالحیه" نامیده شده است. قابل ذکر است که هنوز در بین مردم و اهالی این محله به عنوان شهرک صالحیه شناخته نشده و اکثر اهالی این محله را با عنوان ده مسگرآباد می شناسند. ساکنان این محله را دو دسته افراد را تشکیل می دهد دسته افراد بومی منطقه ای هستند که اصلیت آنها به تیره ای از کردان و یا مازنی ها به نام کلهر می رسد. که یکی از خیابانهای اصلی آن نیز بنام خیابان کلهر نام گرفته است. ساکنان قدیمی این منطقه خودشان را کلمر (kalmor) مینامند و هنوز هم کسانی هستند که به زبان کلمری صحبت میکنند. ولی تعداد کثیری از اهالی زبانشان فارسی می باشد. افراد ساکنان در این منطقه اکثرشان مسلمان و مذهبشان شیعه می باشد. دسته دیگر نیز شامل افراد غیر بومی می باشند که از شهرها و مناطق اطراف به دلیل ارزان بودن اجاره خانه و داشتن مشکلات اقتصادی در این محله سکني کرده اند وگروهی نیز افغانی های مهاجر می باشد.

در بررسی محله مسگرآباد جمعیت محله طبق سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال 1395 ، 2265 نفر برآورد شده است و تعداد خانوار آن 722 عدد ثبت شده است .

جدول شماره 1 میزان جمعیت و روند رشد سالانه و بعد خانوار محله مسگرآباد را از سال 1355 تا 1395 نشان می دهد آنچه که بیش از بیش

در این جدول گویا می‌باشد ، این است که در سالهای اخیر محله مسگرآباد بیشتر تبدیل به يك شهرک صنعتي شده است که میزان جمعیت و روند رشد سالانه و بعد خانوار آن از دهه 90 به بعد، رشد کاهشی و حتی منفي را داشته است که این می‌تواند دلایل و ریشه های اجتماعي ، اقتصادي و فرهنگي و حتي کالبدي و زیست محیطي داشته باشد . از ویژگی های محله مسگرآباد این می‌باشد که هنوز بافت روستايي خود را حفظ کرده و تنها با يك محله (شهرک مسعودیه) همجوار می‌باشد که دسترسي آن براي افراد محله با وسایل نقلیه باید صورت بگیرد .

سال سر شماری	1355	1365	1375	1385	1390	1395
جمعیت	742	1565	2834	3324	3121	2265
روند رشد سالانه	7.8	6.1	1.6	-1.3	-3.9	
خانوار	138	333	626	834	879	675
روند رشد سالانه	9.2	6.5	2.9	0.5	-2.6	
بعد خانوار	5.4	4.7	4.5	4.0	3.6	3.1

جدول شماره 1: ماخذ: مهندسین مشاور نقش جهان پارس ، طرح توسعه ايي کالبدي مسگرآباد ، معاونت شهرسازي و معماري شهرداری تهران سال 1395

فقر قویترین وعمومیترین مصیبت بشر است . ، از گرسنگی وبیماری گرفته تا مناقشات داخلی وجنگ. فقر مانند نیازهای اساسی ، یک مفهوم پویاست و دارای ابعاد گوناگونی است . اما ابعاد اقتصادی آن نمودی بیشتر دارد. اگرچه تعاریف مختلفی برای فقر ارائه شده است، بسیاری از دانشمندان ، پدیده فقر و محرومیت را لازم و ملزوم یکدیگر دانسته اند، در میان این اندیشمندان باید به پیتر تاونزند اشاره کرد که در اثر مشهور خود به نام فقر و گرسنگان ، رهیافتی تحلیلی به سوی محرومیت به عنوان هسته اصلی تعریف فقر در پیش گرفته و نشان می دهد که ایده نیاز یا محرومیت مطلق ، تنها راهی است که براساس آن می توان جایگاهی

محوري براي اين مفهوم قايل شد. (ازکيا، زارع، ايماني، 1392) در واقع افراد فقير کساني هستند که عمدتاً در شرايط و مکان هاي حاشيه ای متولد شده اند. بيشتر مکانهايی که آنها در انجا زندگی می کنند از وضعیت چندان مناسبی برخوردار نيستند، اين مکانها به اشکال مختلف، مکانهای دور افتاده، لم يزرع، ناامن، اسيب پذير و غالباً مکانهای خطرناکی هستند که عموماً در مناطق کوهستانی، دوردست، مستعد خشکسالی، مکانهايی در معرض ريزش کوه، سيلها و الودگی ها، دوری یا نزديکی زياد به اب و یا در معرض نوسانات اب و هوايي هستند. (چمبر-169)

مکانهاي فقير نشين در مناطق شلوغ و پر جمعيت شهري نيز در معرض خطر الودگی، فاضلاب و انواع جرايم قرار دارند. بسياري از اين مکانهاي شهري و روستايي به خاطر انواع سراشيبی، ارتفاع کم، فواصل کوتاه بارندگی، همچنين نزديکی به ابراهه ها و ... در برابر نوسانات اب و هوايي نيز اسيب پذير هستند. از اين رو بسياري از بدترين محروميت هايی که با زندگی کردن در اين مکان ها به وجود می ايند ماهيتي فصلي دارند. (همان، 170)

عدم امکانات و دسترسي، نبود خدمات و مدیریت ناکارآمد در واقع جامعه را از پويایی و کارايي باز خواهد داشت. سيستم را از توليد و اجتماع زنده به حالت ايستايي، رکود و عقب ماندگی سوق می دهد. محله مسگرآباد نيز به دليل مشکلات و نقاط ضعف از اين قاعده مستثنا نخواهد بود.

از جمله مشکلات و ناکارآمدی و موانع و عوامل تهديدزايی که در محله مسگرآباد وجود دارد شامل موارد ذيل می باشد:

ردیف	ناکارآمدی ها	دلایل ناکارآمدی ها
1	وجود کاربری های مسکونی، تجاری و صنعتی	<ol style="list-style-type: none"> وجود توليد، فروش و تعمير مبل و لوازم چوبي و اختصاص بخش بزرگی از محله به کاربری صنعتی و تجاری انبارها و کارگاه هاي مرتبط با چوب بري، مثبت کاري، تعمير و مرمت لوازم چوبي، روکش هاي مبلمان و تشك دوزي تخت در خيابان هاي فرعي محله آلودگی محیطی و صوتي ناشی از گارکاههاي چوب بري و رنگ کاري و خياطي ها جهت دوخت روکش مبلمان وجود بازار و فروش و نگهداري دامداري و دامپروري (گوسفند و پرورش اسب) در قسمت انتهايي شرق محله زاغه نشيني کارگران دامداري ها، در قسمت انتهايي شرق محله داشتن بافت روستايي، محله سد معبر و مشکلات زيست محیطی در محور نصير و کلهر

<p>8. ایجاد فضای ناامن برای تردد به واسطه وجود زمینهای رهاشده و یا انبارهای بزرگ و کارگاههای غیر رسمی در محله</p> <p>9. پراکندگی فضاهای سکونت</p> <p>10. وجود بیش از ده ها کارگاههای غیر رسمی</p> <p>11. وجود املاکهای بصورت قولنامه ایی و بدون سند</p>		
<p>1. کاربری های وابسته به بازار مبل</p> <p>2. وجود رنگ کاری و شیشه بری و کارگاه های نجاری و تردد وانت بارها و اشغال پیاده روها</p> <p>3. حجم بالای خودرو در محله به دلیل وجود دو بیمارستان و یک مرکز درمانی و همچنین بازار مبل در خیابان نصیر</p> <p>4. نفوذناپذیری برخی کوچه ها</p> <p>5. نبود هیچ گونه پارکینگ عمومی</p> <p>6. پارک خودروها در زمینهای بایر و رها شده</p>	<p>2</p> <p>سدمعبر و تعداد زیاد خودروها و نبودن پارکینگ عمومی</p>	
<p>1. آسفالت و کف پوش خیابان اوستا ، نصیر ، کلهر و....</p> <p>2. کم عرض بودن خیابانهای اصلی نظیر خیابان نصیر اوستا</p> <p>3. مناسب سازی نشدن خیابانها و پیاده روها برای معلولین</p> <p>4. عدم مقاومت معماری و مصالح برخی منازل مسکونی، به شیوه های غیر استاندارد (با سنگ و خشت)</p> <p>5. نامناسب بودن پیاده روها و عرض کم محور</p> <p>6. نبودن مخازن زباله در دسترس برای کوچه های فرعی</p> <p>7. ضعف زیرساخت ها، تاسیسات و تجهیزات زیربنایی به ویژه عدم بهره گیری از الگوی شهری</p> <p>8. همجواری بودن ، فقط با یک محله</p> <p>9. داشتن فاصله مسافتی با محله هم جوار خود</p> <p>10. نبود وسایل نقلیه عمومی در داخل محله</p> <p>11. کوچه ها با معبر کم و شیب بسیار زیاد</p> <p>12. وجود پله های متعدد در کوچه ها</p> <p>13. نبود فضای سبز و پارک در محله</p> <p>14. نبود مدرسه در هیچ یک از پایه ها</p> <p>15. نبود هیچ گونه مراکز آموزشی و تفریحی</p> <p>16. نبود هیچ گونه کانون های فرهنگی و اجتماعی (تنها 2 دارالقران در محله وجود دارد)</p> <p>17. نبود هیچ گونه انجمن و تشکلهای مردمی و یا فعال بودن آنها .</p> <p>18. داشتن سرای محله کاملا غیر فعال</p> <p>19. نداشتن شورایی محله در چند سال اخیر</p>	<p>3</p> <p>کمبود امکانات آموزشی و کالبدی و خدمات شهری و چون نابه سامانی در سیستم فاضلاب، پیاده روها، جوی ها، مخازن زباله</p>	
	<p>4</p> <p>نبودن</p>	

<ol style="list-style-type: none"> 1. وجود آشپزخانه در محله (مکانی برای تولید و تهیه شیشه) 2. خرید و فروش موادمخدر در معابر عمومی 3. وجود زمینهای خالی وخرابه ها مانند خرابه واقع درخیابان نصیر و زمین خالی و رها شده و مملو از زباله در اطراف سالن ورزشی شهدای مسگرآباد، محیط نا امنی برای ساکنین محله بویژه نوجوانان و جوانان است. 4. عدم روشنایی کافی در معابر 5. حضور اراذل و اوباش و نزاع و درگیری در سطح محله 6. وجود اراضی درشت دانه و بایر 7. فقدان امنیت نسبی اجتماعی-فرهنگی به جهت وجود کارگاههای غیر رسمی 8. وجود دسته بندی های قومی و قبیله ای اتباع ایرانی و غیرایرانی 9. مزاحمت های خیابانی و کیف قاپی 10. سرقت از منازل در کوچه ها و معابر خلوت 11. سرقت خودرو و لوازم خودرو در کوچه و معابر خلوت کم تردد 12. نداشتن نظارت و کنترل آسیب ها در فضاهای عمومی محله 13. نداشتن کیوس نیروی انتظامی 14. بالا بودن جنبه تجاری و صنعتی محله ، نسبت به مسکونی بودن آن 15. عدم عقبنشینی برخی ساختمان های بافت و ایجاد گذرهای غیرقابل امدادسانی در زمان وقوع بحران 16. ضعف روابط همسایگی 	<p>امنیت در فضاهای عمومی محله</p>	
---	-----------------------------------	--

استراتژیکها و سیاستهایی که می‌توان در جهت از بین بردن مشکلات اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی و... بکار برد تا عوامل تهدیدزا و عوامل خطر آفرین برای پیشگیری از آسیب اجتماعی در محله مسگرآباد کاهش یابد ، شامل موارد ذیل می‌باشد:

سیاست	راهبرد	هدف
<p>* استفاده از وسایل نقلیه حمل و نقل عمومی در محله</p> <p>* احداث پارکینگ عمومی و ساماندهی جریان ترافیکی</p>	<p>1. ایجاد سیستم بهینه و یکپارچه حمل و نقل در درون بافت و محله</p>	<p>ارتقای کارایی و کیفیت</p>

<p>نصیر</p> <p>* از بین بردن بافت روستایی در داخل محله</p> <p>* حمایت نهادهای دولتی و مربوط به امر دامپروری بکارگیری روشهای نوین با برنامه ریزی ها و استراتژی های در جهت دامپروری ها و انتقال آنها به محیطهای مورد تایید سازمانهای * از بین بردن خانه های زاغه ایی و آونکها</p> <p>* مکان گزینی مناسب کاربری های سازگار در مجاورت</p> <p>* کاستن از شکل گیری کاربری های متضاد و ناسازگ</p> <p>* حمایت و دادن بسته های تشویقی جهت نوسازی ساختن بافت فرسوده</p> <p>* اصلاح هندسی شبکه معابر</p> <p>* افزایش ایمنی مسیر حرکت پیاده رو</p>	<p>2. توزیع بهینه کاربری ها و خدمات</p> <p>3. اصلاح و بهبود معابر برای سهولت در دسترسی</p>	<p>محیط کالبدی محله</p>
<p>* حصار کشی زمینهای بایر و خالی</p> <p>* افزایش نظارت و برخورد با عناصر موثر در ایجاد</p> <p>* تامین روشنایی در محورها</p> <p>* احداث کیوس نیروی انتظامی</p> <p>* گشت زنی نیروی انتظامی در ساعات پایانی روز</p> <p>* فعال سازی نهادهای آموزشی و فرهنگ سازی جامعه</p> <p>* آگاه سازی گروه های در معرض آسیب</p> <p>* برگزاری کارگاههای آموزشی در گروههای سنی و جن</p> <p>* طراحی مناسب بناها برای دید به عرصه های عمومی</p> <p>* افزایش نفوذپذیری کالبدی درون بافت</p>	<p>1. شناسایی عوامل موثر جنایت در محله و کنترل جرم</p> <p>2. پیشگیری از وقوع</p> <p>3. بهبود سطح نظارت</p>	<p>ارتقای امنیت اجتماعی</p>
<p>* اجرا و ساماندهی شبکه جمع آوری آب های سطحی</p> <p>* بهینه سازی و مدیریت پسماندها و بهره گیری از جهت تفکیک زباله</p> <p>* بهسازی شبکه معابر محلی</p> <p>* ساماندهی فعالیت های صنعتی - کارگاهی آلودگی ز</p> <p>* استفاده از اراضی بایر و مخروبه در محله</p> <p>* ساماندهی فضا ها و مکان های الوده کننده در مح</p>	<p>1. بهبود بهداشت عمومی</p> <p>2. ساماندهی فضا ها و فعالیت های تشدید کننده آلاینده ها</p>	<p>دستیابی به محیط زیست پایدار</p>
<p>* ساماندهی فضاها و مکان ها به منظور گردهمایی</p> <p>* افزایش سطوح کابری های عمومی</p>	<p>بهبود تعاملات اجتماعی</p>	<p>افزایش حضور پذیری مردم در اجتماعات محلی</p>

<p>*تقویت، تسهیل و به رسمیت شناسی گروه های مردمی اجتماع محور در فرایند برنامه ریزی و مدیریت محله</p> <p>*ایجاد بستری در محله به منظور به فعلیت بخشیدن خواسته های گروه های مردمی</p>	<p>ظرفیت سازی اجتماعات محلی</p>	<p>ارتقای مشارکت محلی گروه ها و نهادها</p>
<p>*جلوگیری از ایجاد پهنه های محروم</p> <p>*توزیع عادلانه خدمات در محله</p> <p>*رسیدگی به فاضلاب شهری</p> <p>* ایجاد جوی مناسب و ساماندهی جریان آب های سطحی</p>	<p>1. بهبود دسترسی همگانی به خدمات</p> <p>2. بهبود زیرساخت های شهری</p>	<p>ارتقای سطح برخورداری از خدمات و زیر ساخت های پشتیبان زیست و سکونت</p>
<p>* احداث مدرسه</p> <p>* ایجاد خانه های فرهنگ و موسسه های آموزشی و مراکز سرگرمی نظیر کلوپ ها و کافی نتها و کتابخانه برای جوانان و نوجوانان</p> <p>* ایجاد مراکز کاریابی برای افراد بیکار با توجه به مهارتها و دانش افراد.</p> <p>* ایجاد و تاسیس مراکز تفریحی و فضای سبز برای سالخوردگان و کودکان و خانوادهها</p>	<p>1. بهبود دسترسی همگانی به مراکز آموزشی</p> <p>2. بهبود سطح کیفیت زندگی افراد محله</p>	<p>ارتقای سطح خدمات آموزشی و رفاهی</p>

روش جمع آوری اطلاعات و داده ها در این گزارش

بررسی این محله با استفاده از روشهای کیفی و میدانی توسط پژوهشگر صورت پذیرفت که در طی آن کوشش گردید با استفاده از تکنیک هایی چون مشاهده، مصاحبه و قدم زدن عرضی به کسب اطلاعات درباره این محله پرداخته شود.

مشاهده

اصطلاح مشاهده، به دیدن ساده و ثبت برخی وقایع اطلاق می شود که به خودی خود در وضعیتی خاص رخ می دهند. زمانی که اطلاعات، حساس و درجه ی بالایی از روایی و دقت لازم است، مشاهده مهمترین روش برای

گرداوري داده هاست. از اين روش هم براي گرداوري اطلاعات فیزیکی و هم عمل کردهاي رفتاري مي توان استفاده کرد. (ازکیا و همکاران، 1392:111)

با توجه به توضیحات بالا به جرات مي توان گفت از تکنیک مشاهده در تمامی طول انجام این پژوهش میدانی استفاده شده است و تلاش گردید با دقت و توجه به ابعاد و زوایای مختلف زندگی مردم در این محله، به کسب اطلاعات لازم برای تحلیل و بررسی نحوه ی زیست ساکنان پرداخته شود.

این مشاهده گری در اکثر مواقع به عنوان يك مشاهده گر کامل و بدون دخالت و مشارکت در عرصه ها و فعالیتهای زیستی مردم محله اتفاق افتاده است اما کوشش شده، موجب نگرانی و یا سوءظن آنها نشود و در مواقع ضروري و با اجازه از آنها عکسبرداری شده و در برخی موارد هم از یادداشت برداری از نکات مهم و ضبط صدا استفاده شده است و پس از خروج از میدان پژوهش به بسط و بررسی آنها اقدام گردیده است.

قدم زدن عرضي

قدم زدن عرضي عبارت است از قدم زدن یا طی مسیر افراد غیر بومی، محققان یا مروجان با مطلعان محلی و گاهی روستاییان عادی در منطقه مورد نظر، برای مشاهده روشهای استفاده از اراضی و نواحی بوم شناسی - زراعی منطقه و همچنین بحث درباره موارد مشاهده شده و مسایل و مشکلات یا راحل های مرتبط با آن. (همان، 122)

براین اساس در یکی از روزهای مراجعه به محله با همراهی يك نفر از اعضای شوراي محله به قدم زدن و بررسی میدانی منطقه اقدام شد و در طی این اقدام، نظرات توضیحات و گاه درد دلها و البته دیگر افراد محله که با ما رو به رو می شدند و مشتاق به بیان مشکلات و دغدغه های زیستی خود بودند شنیده و ثبت گردید و همزمان محیط فیزیکی محله از منظر عوامل و عناصر مختلف مشاهده و بررسی گردید.

مصاحبه

"در تحقیق میدانی مصاحبه یکی از روشهای شناخته شده ای است که هنگام گرداوري داده ها به عنوان منابع تکمیلی، میتواند در درک کاستی ها و یا مسایل موجود کمک شایانی بنماید." (ازکیا و دربان استان، 1389)

با توجه به توضیحات بالا در امر پژوهش پیرامون شرایط زیستی محله مسگرآباد، پژوهشگر به فراخور شرایط و متناسب با پرسشهایی که به منظور کسب اطلاعات شرایط از محله طراحی شده بود، اقدام به مصاحبه های ساختار نیافته با ساکنان و مطلعان افراد محله پرداخت همچنین قابل ذکر است در انجام مصاحبه های ساختار نیافته، تلاش شد گستره ی افرادی که با آنان گفتگو و کسب نظر پرداخته می شود از لحاظ ویژگیهایی چون سن، سواد و جنسیت پوشش دهنده نسبی جمعیت محله باشد و همچنین از مطلعانی چون پیر مردان، اعضای شوراي سابق و مغازه دار محله کسب اطلاعات شد.

- ازکیا، مصطفی، زارع، عادل، ایمانی (1392)، **رهیافتها و روشهای تحقیق کیفی در توسعه**، تهران نشر نی
- ازکیا، مصطفی، دربان استانه، علیرضا (1393) **روشهای کاربردی تحقیق**، تهران، انتشارات، کیهان
- ناریان، دیپا و چمبرز، میراک شاه (1390) **فریاد برای تغییر (صدای فقرا)**، ترجمه مصطفی ازکیا و جمال رحمتی، تهران انتشارات کیهان